

P R E A M B U Ł A

Uznając, że każde dziecko, niezależnie od sytuacji życiowej rodziców, ma niezbywalne prawo do godności oraz równych i niezbywalnych praw przysługujących dzieciom

Podkreślając, że pozbawienie wolności jednego lub obojga rodziców nie może być podstawą do dyskryminacji dziecka ani ograniczenia jego praw, w tym prawa do kontaktów z rodzicem

Kierując się zasadami wynikającymi z Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, w szczególności wyrażoną w art. 3 zasadą nadrzędnego dobra dziecka

Dziękując za inicjatywę Małopolskiego Stowarzyszenia Probacja, z wdzięcznością odnosząc się do zaangażowania, profesjonalizmu oraz merytorycznego wsparcia, które w istotny sposób przyczyniły się do powstania niniejszego dokumentu

Mając świadomość szczególnie trudnej i wrażliwej sytuacji dzieci, których rodzice odbywają karę pozbawienia wolności oraz wyzwania z jakimi się mierzą

Zobowiązujemy się do zapewnienia, aby w działaniach instytucji publicznych oraz w systemie penitencyjnym, prawa i potrzeby dzieci były rozpoznawane, szanowane i wspierane

Niniejszym, w celu zapewnienia ochrony i wsparcia dzieci, których rodzice są pozbawieni wolności, ustanawiamy Kartę Praw Dzieci Pozbawionych Wolności Rodziców.

K A R T A P R A W

D Z I E C I P O Z B A W I O N Y C H W O L N O Ś C I R O D Z I C Ó W

Minister Sprawiedliwości, Rzecznik Praw Dziecka oraz Dyrektor Generalny Służby Więziennej, zwani dalej łącznie „Sygnatariuszami”, a każdy z nich osobno „Sygnatariuszem”:

I. Uwzględniając brzmienie:

- 1) art. 30 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który stanowi, że przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela oraz uznając nienaruszalność godności i obowiązek władz publicznych jej poszanowania i ochrony;
- 2) art. 48 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w myśl którego rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem;
- 3) art. 48 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej statuującego, że ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu;
- 4) art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2, który podkreśla prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego;
- 5) Wzorcowych reguł minimalnych Narodów Zjednoczonych dotyczących wymiaru sprawiedliwości wobec nieletnich, tzw. Reguł pekińskich z 1985 r. przyjętych rezolucją Zgromadzenia Ogólnego 40/33 z dnia 29 listopada 1985 r.;
- 6) Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., w szczególności jej art. 1, 2, 3, 9, 12 i 30;
- 7) Rekomendacji Rec (2006) 2-rev Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych;
- 8) Rezolucji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy 1663 (2009) Kobiety w więzieniu;
- 9) Wytycznych Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom przyjętych przez Komitet Ministrów Rady Europy w dniu 17 listopada 2010 r.;
- 10) Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących postępowania z kobietami pozbawionymi wolności i środków nieizolacyjnych dla przestępców płci żeńskiej, tzw. Reguł z Bangkoku, przyjętych rezolucją Zgromadzenia Ogólnego w dniu 21 grudnia 2010 r.;
- 11) art. 3 ust. 1 komentarza ogólnego nr 14 (2013) Komitetu Praw Dziecka Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie prawa dziecka do uznawania jego dobra za sprawę nadrzędną (dotyczący najlepiej pojętego interesu dziecka) z dnia 29 maja 2013 r.;
- 12) Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych z dnia 7 października 2015 r. - Standardy ONZ Minimum Traktowania Więźniów, tzw. Reguł Nelsona Mandeli;
- 13) Zaleceń CM/Rec (2018) 5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich dotyczących dzieci rodziców osadzonych w zakładach karnych z dnia 04 kwietnia 2018 r.;

- 14) Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 oraz z 2025 r. poz. 897);
- 15) Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2025 r. poz. 46, 304, 1178 i 1420);
- 16) Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 911 i 1423);
- 17) Ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1869 i 1871 oraz z 2025 r. poz. 179, 240, 718 i 820);
- 18) Ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1802 oraz z 2025 r. poz. 820);

II. Zgadzać się co do znaczenia i konieczności:

- 1) dokonywania oceny skutków zastosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego albo kary o charakterze izolacyjnym dla dziecka rodzica będącego podejrzanym albo oskarżonym i uwzględniania wyników tej oceny przy podejmowaniu decyzji co do zasadności zastosowania tych środków;
- 2) ochrony prawa dziecka do trwałej więzi z rodzicem przebywającym w jednostce penitencjarnej;
- 3) wspierania utrzymywania więzi rodzinnych między dzieckiem a rodzicem w okresie pozbawienia wolności rodzica;
- 4) zapewnienia dziecku warunków umożliwiających realizację jego prawa do utrzymywania więzi z rodzicem przez okres umieszczenia rodzica w jednostce penitencjarnej;
- 5) wprowadzenia rozwiązań organizacyjnych (technicznych) ułatwiających utrzymywanie kontaktów między rodzicami pozbawionymi wolności a ich dziećmi, zapewniających poszanowanie praw i potrzeb dziecka;
- 6) pomocy rodzinie, której członek będący rodzicem jest pozbawiony wolności, a w szczególności wspieranie dzieci, mogących odczuwać problemy emocjonalne, społeczne i ekonomiczne, negatywnie wpływające na ich zdrowie i życie;
- 7) przeciwdziałania dyskryminacji oraz pokonywania barier związanych z uprzedzeniami wobec osób pozbawionych wolności oraz opuszczających jednostki penitencjarne, w celu realizacji procesu integracji społecznej, w tym poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi wyspecjalizowanymi w działaniu na rzecz wspierania dzieci z doświadczeniem izolacji rodzica i promocji dobrych praktyk w lokalnym systemie wsparcia, pomocy i opieki.

Na zasadzie porozumienia przyjmują Kartę Praw Dzieci Pozbawionych Wolności Rodziców, zwaną dalej „Kartą”, w brzmieniu przedstawionym poniżej:

§ 1

Słowniczek

Określenia użyte w Karcie oznaczają:

- 1) dziecko – każdą osobę, która nie ukończyła 18 lat;
- 2) jednostka penitencjarna – Areszt Śledczy albo Zakład Karny;
- 3) rodzic – rodzica albo osobę sprawującą opiekę nad dzieckiem na mocy orzeczenia sądu, gdy żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska bądź rodzice są nieznani.

§ 2

Sygnatariusze będą kierować się postanowieniami Karty w ramach swoich kompetencji prawodawczych oraz związanych z uczestnictwem w opiniowaniu projektów aktów prawnych

§ 3

Dyrektywy ogólne stosowania środków i kar o charakterze izolacyjnym

Przy podejmowaniu decyzji w przedmiocie środka zapobiegawczego albo wymiaru kary, uzasadnionym jest, aby każdorazowo dokonywana była ocena skutków stosowania środka zapobiegawczego albo kary o charakterze izolacyjnym dla dziecka osoby, oskarżonej lub skazanej, uwzględniając w szczególności czy osoba ta sprawuje pieczę nad dzieckiem, czy zaspokaja bieżące potrzeby dziecka oraz czy jej izolacja zagraża dobrostanowi dziecka.

§ 4

Dyrektywy ogólne realizacji kontaktów

Realizacja widzeń między dzieckiem a rodzicem przebywającym w jednostce penitencjarnej, powinna odbywać się w sposób:

- 1) dostosowany do indywidualnych potrzeb dziecka,
- 2) dostosowany do sytuacji osoby tymczasowo aresztowanej oraz
- 3) możliwie najmniej ograniczający prawo dziecka do utrzymywania więzi z rodzicem, przez co należy rozumieć także bezpośredni kontakt z rodzicem.

§ 5

Zasady dotyczące odwiedzin rodziców przebywających w jednostkach penitencjarnych

1. Należy dążyć do umożliwienia dziecku widzenia z rodzicem przebywającym w jednostce penitencjarnej, już w pierwszym tygodniu osadzenia rodzica, a w przypadku okoliczności uniemożliwiających odwiedzin, umożliwienia kontaktu w innej formie (telefonicznej, za pomocą środków komunikacji elektronicznej).

2. Przy podejmowaniu decyzji co do jednostki penitencjarnej, w którym ma odbywać karę pozbawienia wolności osoba będąca rodzicem dziecka, należy uwzględnić czy spełnia on warunki określone w ust. 3.

3. W celu prawidłowego przygotowania jednostki penitencjarnej do realizacji widzeń dzieci z rodzicami, należy dążyć do:

- 1) wprowadzenia rozwiązań umożliwiających dzieciom zamieszkującym w dużej odległości od jednostki penitencjarnej, korzystanie z elastycznych godzin widzeń, dostosowanych do sytuacji dziecka;
- 2) zapewnienia, w miarę możliwości, w poczekalni jednostki penitencjarnej, przestrzeni wyodrębnionej dla dzieci, urządzonej w sposób dostosowany do jej przeznaczenia;
- 3) zapewnienia dzieciom dostępu do materiałów edukacyjnych prezentujących zasady odwiedzin, sposób przeprowadzania kontroli przy wejściu do jednostki penitencjarnej, omówienie przedmiotów dopuszczalnych podczas widzenia. Materiały te winny być dostosowane do potrzeb dzieci, mogą być graficzne lub opisowe – w prostym języku, na przykład plakaty, książeczki, ulotki;
- 4) przygotowania sali widzeń z miejscem do zabawy dla dzieci (m. in. stolik do rysowania, gry, zabawki, maty i kolorowe ściany, w miarę możliwości, z niewidocznymi kratami zastąpionymi roletami bądź kolorową, samoprzylepną folią na szybach);
- 5) przeprowadzania kontroli bezpieczeństwa z poszanowaniem praw dziecka, w szczególności jego prawa do prywatności i nietykalności cielesnej oraz uwzględniając płeć dziecka;
- 6) umożliwiania osadzonemu rodzicowi podczas widzeń rodzinnych noszenie odzieży własnej;
- 7) umożliwiania dłuższych widzeń z okazji wydarzeń szczególnych, np. Dnia Matki, Dnia Ojca, Dnia Dziecka, świąt, a także do umożliwienia dodatkowych wizyt dziecka u rodzica podczas specjalnie organizowanych widzeń rodzinnych.

4. W miarę możliwości, na wniosek osadzonego w jednostce penitencjarnej, o ile nie istnieją ku temu przeszkody związane z warunkami lub sytuacją rodzica pozbawionego wolności, należy mu stworzyć warunki do uczestnictwa w wydarzeniach ważnych dla dziecka, w tym umożliwić opuszczenie

jednostki penitencjarnej w sytuacjach zagrożenia dobra dziecka, w szczególności jego życia lub zdrowia.

§ 6

Wymogi dotyczące personelu

1. Wskazany jest, aby w każdej jednostce penitencjarnej wyznaczony był co najmniej jeden funkcjonariusz lub pracownik, odpowiedzialny za organizację odwiedzin dzieci oraz za koordynację współpracy z podmiotami przy organizacji widzeń lub innych wydarzeń z udziałem dzieci.

2. Personel jednostki penitencjarnej w kontaktach z dziećmi odwiedzającymi rodziców jest uprzejmy, odnosi się do dzieci z szacunkiem uwzględniając, o ile to możliwe, ich potrzeby komunikacyjne.

3. Pracownicy właściwych pionów wymiaru sprawiedliwości oraz funkcjonariusze Służby Więziennej powinni uczestniczyć co najmniej raz na cztery lata w szkoleniu poświęconemu zagadnieniom wpływu pozbawienia wolności rodziców na rozwój i psychikę dzieci oraz kontaktu dzieci z jednostkami penitencjarnymi.

4. Kierownictwo Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Kierownictwo Centralnego Zarządu Służby Więziennej powinno dążyć, aby funkcjonariusze i pracownicy odpowiednich pionów Służby Więziennej posiadali kompetencje w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa dzieci oraz udzielania wsparcia dzieciom i rodzinom podczas odwiedzin w jednostce penitencjarnej oraz podczas organizacji innych wydarzeń z udziałem dzieci.

§ 7

Informacje, pomoc i wsparcie

1. Osobom pozbawionym wolności oraz ich najbliższym, w całym okresie pobytu w izolacji więziennej, udzielane są informacje o zasadach realizacji widzeń w jednostce penitencjarnej oraz dostępnych ofertach wsparcia prawnego, psychologicznego i pedagogicznego, w szczególności dla dziecka, którego rodzic jest pozbawiony wolności.

2. Rodzicowi przebywającemu w jednostce penitencjarnej, który uznaje, że realizacja widzeń w tej jednostce mogłaby wywołać negatywne skutki dla stanu psychicznego dziecka lub jego samego, należy, na ile to możliwe, zapewnić warunki do utrzymywania kontaktów za pomocą środków komunikacji na odległość.

3. Rodziców przebywających w jednostce penitencjarnej należy:

- 1) informować o programach wspierających rodzicielstwo oraz zachęcać do rozwoju konstruktywnej więzi dziecko-rodzic;
- 2) informować o dostępnych usługach socjalnych i edukacyjnych dla rodzin świadczonych przez władze lokalne, w tym programach readaptacyjnych;
- 3) zapewnić, według możliwości i potrzeb, uczestnictwo w życiu dzieci, poprzez zapewnienie warunków do utrzymywania kontaktu ze szkołą, jednostkami leczniczymi oraz jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej.

§ 8

Pobyt dziecka z rodzicem w jednostce penitencjarnej

1. Jeżeli wobec kobiety w ciąży albo rodzica zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania albo wymierzono karę pozbawienia wolności, należy jej oraz dziecku zapewnić:

- 1) warunki pobytu w jednostce penitencjarnej uwzględniające w największym stopniu ich potrzeby;
- 2) właściwą opiekę i wsparcie.

2. Każdemu dziecku przebywającemu z rodzicem w jednostce penitencjarnej należy zapewnić:

- 1) dostęp do otwartych przestrzeni jednostki penitencjarnej oraz poza jednostką penitencjarną, w razie potrzeby pod nadzorem wykwalifikowanego personelu, ubranego w odzież cywilną;
- 2) możliwość uczęszczania na zajęcia edukacyjne poza jednostką penitencjarną;
- 3) wsparcie psychologiczne i społeczne w czasie pobytu, w tym przygotowujące do sytuacji, gdy dziecko nie może już dłużej przebywać razem z rodzicem w jednostce penitencjarnej, w celu ograniczenia wszelkich potencjalnych negatywnych skutków separacji.

3. Rodzice przebywający w jednostce penitencjarnej wraz z dzieckiem są wspierani w rozwijaniu swoich umiejętności rodzicielskich, mają możliwość odpowiedniej opieki nad dziećmi, w szczególności możliwość przyrządzania dla dziecka posiłków, przygotowywania go do przedszkola, spędzania czasu na zabawie z nim oraz podejmowania innych zajęć zarówno w jednostce penitencjarnej jak i na świeżym powietrzu.

§ 9

Gromadzenie danych

Ministerstwo Sprawiedliwości, w porozumieniu z Centralnym Zarządem Służby Więziennej, będzie gromadzić i analizować informacje na temat liczby i wieku dzieci, których rodzice są tymczasowo aresztowani lub odbywają karę pozbawienia wolności.

§ 10

Utworzenie Grupy Roboczej

1. Na mocy niniejszego porozumienia tworzy się Grupę Roboczą ds. praw dzieci rodziców pozbawionych wolności, dalej zwaną „Grupą Roboczą”.

2. Grupa Robocza składa się z przedstawicieli Sygnatariuszy oraz przedstawicieli podmiotów zainteresowanych zaproszonych przez Sygnatariuszy.

3. Przewodniczący Grupy Roboczej zostanie wybrany spośród członków na pierwszym posiedzeniu, zwykłą większością głosów.

4. Grupa Robocza określi, w drodze statutu, tryb powoływania członków oraz jej organizację, tryb działania i zasady uczestnictwa w pracach Grupy Roboczej, a także konieczność zapewnienia jej sprawnego funkcjonowania.

5. Do zadań Grupy Roboczej będzie należeć m.in.:

- 1) okresowe monitorowanie wdrażanie postanowień Karty oraz sporządzanie okresowych raportów dotyczących realizacji postanowień Karty;
- 2) opracowanie harmonogramu zaleceń i prac, na okres trwania kadencji, w zakresie wdrażania postanowień Karty;
- 3) opiniowanie materiałów informacyjnych i edukacyjnych przeznaczonych dla dzieci;
- 4) opiniowanie, rekomendowanie oraz wspieranie działań podmiotów zaangażowanych w przedsięwzięcia zmierzające do realizacji postanowień Karty;
- 5) wspieranie współpracy między instytucjami publicznymi i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się probacją oraz wsparciem rodziców, którzy odbywają karę pozbawienia wolności oraz ich dzieci;
- 6) rekomendowanie wprowadzenia do programu kształcenia i szkolenia kadr Służby Więziennej zagadnień dotyczących problematyki społecznej, rozwojowej i emocjonalnej dzieci, których rodzic lub oboje rodziców przebywają w izolacji penitencjarnej;
- 7) prowadzenie działań informacyjnych wśród społeczeństwa, a w szczególności podnoszenie świadomości wśród nauczycieli, którzy mają kontakt z dziećmi, których rodzice przebywają w jednostce penitencjarnej;
- 8) zachęcanie do wymiany dobrych praktyk, analiz na szczeblu krajowym i międzynarodowym, w tym wprowadzenie do programów studiów zakresu edukacji, pedagogiki i psychologii

problematyki związanej ze specyfiką sytuacji dziecka z doświadczeniem izolacji penitencjarnej rodzica.

6. Grupa składa Sygnatariuszom coroczne sprawozdanie ze swojej działalności oraz coroczne raporty, o których mowa w ust. 5 pkt 1. Pierwsze sprawozdanie i raport złożone zostaną w terminie sześciu miesięcy od dnia powołania Grupy. Kolejne sprawozdania i raporty będą składane do końca marca każdego roku.

§ 11

Udział organizacji pozarządowych

1. Sygnatariusze zapraszają organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw dziecka do poparcia niniejszego porozumienia.

2. Oświadczenie o przystąpieniu do porozumienia stanowi załącznik do niniejszego porozumienia.

3. Przedstawiciele organizacji pozarządowych popierających porozumienie mają możliwość udziału w Grupie Roboczej w celu realizacji postanowień Karty na zaproszenie Sygnatariuszy.

§ 12

Zobowiązania sygnatariuszy

Sygnatariusze zobowiązują się do podjęcia wszelkich niezbędnych kroków w celu zapewnienia możliwości realizacji działań zawartych w Karcie.

§ 13

Przepisy końcowe

Karta może być zmieniana w dowolnym momencie, jeśli Sygnatariusze tak postanowią.

PODPISY

Rzecznik Praw Dziecka
Minister Sprawiedliwości
Dyrektor Generalny
Służby Więziennej

Załącznik 1

.....

imię i nazwisko

.....

funkcja / stanowisko

.....

nazwa organizacji

Oświadczenie o poparciu Karty Praw Dzieci Pozbawionych Wolności Rodziców

Mając na względzie szczególnie trudną i wrażliwą sytuację dzieci dotkniętych skutkami izolacji rodziców, należy uznać za niezbędne podejmowanie działań służących do zapewnienia kontaktu z rodzicem w sposób bezpieczny i przyjazny dziecku.

Niniejszym, w imieniu wyrażam poparcie dla Karty Praw Dzieci Pozbawionych Wolności Rodziców.